

*Панова Л. В.,**кандидат юридичних наук, доцент,**доцент кафедри цивільного права**Інституту права**Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

БАНКІВСЬКІ ПРАВОВІДНОСИНИ: ПРИВАТНО-ПРАВОВИЙ І ПУБЛІЧНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Анотація. Стаття присвячена дослідженню категорії банківських правовідносин, яка розглядається в науковій літературі неоднаково. Однією з особливостей, які притаманні банківським правовідносинам, є взаємодія адміністративних і цивільно-правових норм права.

У процесі правового регулювання вони виконують різні завдання. Авторка зосереджує свою увагу на аналізі двох блоків питань: по-перше, на джерелах виникнення банківських правовідносин і, по-друге, на вченні про юридичні факти. Розкривається процес впливу норм публічного права на приватно-правову складову частину в банківській сфері.

Доводиться, що адміністративні норми банківського права не можуть визначати цивільні права й обов'язки. Аналогічна ситуація існує щодо норм цивільного законодавства. Вони не можуть визначати зміст банківських технологій і відповідних об'єктивних наслідків. Робиться висновок, що підстави банківських правовідносин не пов'язані одна з іншою, вони є гетерогенними. У межах банківських правовідносин адміністративні та цивільні правовідносини не мають загальних або спільних підстав та існують у правовому симбіозі. Категорії «банківські правовідносини» притаманне відповідне юридичне значення як у сфері публічного, так і у сфері приватного права. Вони є унікальними. При вирішенні конкретних проблем, що виникають у практичній діяльності у банківській сфері, необхідно враховувати, до якої сфери права належать правовідносини (публічно-правової або приватно-правової) та який зміст вкладається законодавцем або судовою практикою у відповідну категорію.

Враховуючи принцип правового симбіозу, аналізується чинна у доктрині цивільного права класифікація юридичних фактів. Висловлюються ряд критичних зауважень. Доводиться, що адміністративний акт, який вважається дією відповідно до сучасного вчення про систему юридичних фактів у цивільному праві, не може бути визнаний правомірною дією. З позиції цивільного права вищезазначена дія є суто юридичною подією. Дія, яка є об'єктом адміністративних правовідносин, не може бути дією, що виступає підставою виникнення, зміни або припинення цивільних правовідносин із погляду цивільного права. Адміністративний акт виступає в системі юридичних фактів цивільного права як подія. Основне значення останнього висновку полягає в необхідності перегляду вчення про юридичні факти.

У свою чергу, юридичні факти та правові норми, що породжують банківські правовідносини, спрямовані для регулювання людської поведінки та не можуть залишати осторонь людську природу та вимоги суспільства загалом. Ефективність дії правових норм вимірюється за критерієм здатності приводити суспільні відносини до позитивних результатів.

Ключові слова: банк, банківське законодавство, банківські правовідносини, взаємодія публічного та приватного права, підстави виникнення банківських правовідносин, юридичні факти.

Постановка проблеми. Сучасна система права характеризується формуванням нових галузей (сфер) права і комплексів законодавства України. Цей процес має постійний характер [1, с. 162]. Відбувається зміна економічних пріоритетів, що породжує процес ринкових перетворень, а відповідно, виникає потреба формування якісно нових правових норм, які поступово оформлюються у правові інститути, підгалузі та галузі права. Тобто система права досить динамічно реагує на появу чи виокремлення нових за змістом суспільних відносин, прикладом яких є відносини у сфері банківської діяльності. Сьогодні така діяльність є невід'ємною частиною функціонування економіки держави. У свою чергу, держава будує цілісну систему нормативно-правових актів, що визначається категорією «банківське законодавство». Ефективність дії правових норм вимірюється за критерієм здатності приводити суспільні відносини до позитивних результатів. У дослідженні всього процесу правового регулювання саме правовим нормам належить ключова роль [2, с. 15]. Врегульовані нормами позитивного права суспільні відносини набувають форми правовідносин, які постають як форма реалізації тієї або іншої правової норми, засіб і, одночасно, результат правового регулювання [3, с.144]. Банківське законодавство регулює особливу сферу (категорію) суспільних відносин, впливаючи на поведінку його учасників. Теоретичний аналіз банківських правовідносин дає змогу виокремити їх серед інших юридичних відносин із метою вирішення практичних питань і покращення правового регулювання.

Система позитивного права, до якої входить банківське законодавство, дозволяє розглядати банківські правовідносини під різним кутом зору: як елементи суспільного управління та як підстави приватних прав кожної особи, що підлягають охороні та захисту. Тому наукова юридична література розглядає банківські правовідносини з погляду цивільного права та з погляду адміністративного права залежно від мети або ролі, яку вони виконують у процесі правового регулювання. Серед науковців, котрі займалися дослідженням банківської діяльності, слід назвати вітчизняних і закордонних цивілістів, зокрема, І.А. Безклубого, О.І. Виговського, С.В. Сарбаша, Л.О. Новоселову, Л.Г. Єфімову. Серед правників, які приділяли увагу банківському праву в адміністративному праві, слід згадати А.О. Селіванова, В.Л. Кротюка, В.В. Пасічника та ін.

Метою статті є науково-теоретичний аналіз банківських правовідносин, що регулюються нормами позитивного права, для встановлення їхніх особливостей, пов'язаних із адміністративною та цивільно-правовою складовою частиною банківського законодавства як підставами виникнення таких правовідносин, а також дослідження дій щодо виконання суб'єктами публічного права своїх повноважень як юридичних фактів, які є підставами виникнення безпосередньо цивільних правовідносин у зазначеній сфері.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для класифікації та характеристики будь-яких правових явищ у сучасній юриспруденції на теоретичному рівні існує поділ права на цивільне й адміністративне як дві галузі регулятивного права, котрі ґрунтуються на положеннях конституційного права. Відомий сучасний цивіліст Є.О. Харитонов вважає, що розуміння правовідносин на рівні теорії права неможливе без урахування дихотомії «приватне право – публічне право». Більш того, накопичене методологічне підґрунтя дає можливість провести аналіз відмінностей між правом публічним і приватним [4, с. 48].

Інший підхід використовують представники адміністративного права, зазначаючи, що «сьогодні у літературі висловлюються окремі думки з приводу критеріїв розмежування публічного (адміністративного) та приватного права. Проте їхня практична цінність є невисокою, що пов'язується <...> з тим, що запропоновані вітчизняними авторами підходи не пройшли перевірку практикою адміністративного судочинства» [5, с. 54–55].

Зазначені думки представників різних напрямків правової науки можуть вказувати на кілька проблемних моментів, серед яких виділяється питання розуміння поділу права на приватне та публічне. Цивілісти розглядають такий поділ із догматичної позиції, успадкувавши такий підхід із римського права, з метою більш глибокого розуміння об'єктів дослідження. Представники адміністративного права підійшли до цього питання з інших позицій, а саме, якщо запропоновані вітчизняними авторами підходи поділу права не пройшли перевірку практикою адміністративного судочинства, отже, і критерії поділу мають невелику практичну цінність. На наш погляд, такий підхід є дуже спрощеним, тому що саме теоретичні висновки дають можливість знайти виходи з дуже складних ситуацій на практиці.

Зазначена проблематика посилюється, коли предметом дослідження стають норми законодавства в банківській сфері, зокрема, О.А. Музика-Стефанчук і Н.М. Ковалко у статті «Українсько-Європейській досвід розрахункових відносин: сучасний рівень та перспективи розвитку», досліджуючи поняття «розрахунків», зазначають, що в наукових джерелах малодослідженою є публічно-правова сторона розрахунків, а цивілісти, на думку дослідниць, розглядають розрахункові відносини дуже вузько. Відповідно, це викликає критику цивілістичних підходів, однак цивілісти мають дуже вагомий аргумент, який полягає у тому, що сьогодні інститут розрахунків є приватно-правовим інститутом, як мінімум у зв'язку з легальним закріпленням розрахункових відносин у зобов'язальному праві (глава 72 ЦК України), а як максимум, враховуючи зміну парадигми щодо розрахункових відносин, на відміну від тієї, яка існувала в радянські часи. Зазначене яскраво свідчить про проблему щодо розуміння поділу права на приватне та публічне між представниками різних галузей права [6, с. 323; 7].

Водночас усі науковці одноставно відносять банківське законодавство до комплексного. Воно складається з публічно-правових і приватно-правових норм, які можна віднести до різних галузей права. Наявність і необхідність таких норм права продиктована об'єктивними потребами держави. Саме держава формує систему права, в якій перше місце займає норма права. Категорія «система права» тісно пов'язана із категорією «структури норми права», оскільки питання структури правової норми сприяє розумінню більш широкого поняття системи законодавства.

Традиційною моделлю правової норми вважається єдність трьох взаємопов'язаних елементів: гіпотези, диспозиції та санкції. Гіпотези норм визначають юридичні факти, що є підставами правовідносин, диспозиції встановлюють управомочених і зобов'язаних суб'єктів та їхні права й обов'язки (зміст правовідношення), яких суб'єкти набувають у випадках виникнення необхідних підстав. Санкції норм встановлюють правові наслідки порушення норми та міру відповідальності. Слід зазначити, що існують інші концепції побудови структури норми права, зокрема дво- та чотириелементна [8, с. 57], проте концепцію трохелементної структури правової норми можна вважати переважаючою в науці права.

Норми права залежно від існування або відсутності відповідних юридичних фактів становлять систему правовідносин з окремими суб'єктами, об'єктами та змістом. Елементи цієї системи (структури правовідносин), як і всі правові інститути, відрізняються від суспільних інститутів тим, що мають юридичні властивості. Це означає, що як суспільні явища суб'єкти, об'єкти, підстави правовідносин мають низку юридично значущих ознак, які визначають їх елементами системи права. Ознаки встановлюються безпосередньо нормами права. Самі норми права відрізняються одна від іншої, головним чином, особливостями джерел. Залежно від того, яка сфера суспільних відносин врегульована правовими нормами, тобто про які правовідносини йдеться, однорідні ознаки елементів структури правовідносин можуть мати видові відмінності – цивільні, спадкові, сімейні, адміністративні тощо. Іншими словами, суб'єкти, об'єкти, зміст і підстави як елементи цивільних, спадкових, сімейних або управлінських правовідносин мають характерні видові відмінності. Наприклад, у цивільних правовідносинах суб'єктам надається можливість обрання типу поведінки і самостійного врегулювання своїх відносин, тому метод, притаманний цивільному праву, отримав назву диспозитивного, на відміну від методу імперативного, властивого праву адміністративному (публічному), а цивільне правовідношення визначається як правовий зв'язок між юридично рівними суб'єктами, які є носіями цивільних прав і обов'язків, що ґрунтується на нормах цивільного законодавства. В адміністративних правовідносинах, навпаки, вважається, що суб'єкти не є взаємнорівними, а об'єктом є дії, які здійснюються в порядку службової субординації, тобто без автономії волі. Незважаючи на єдність елементів правовідносин усередині системи як цивільного, так і адміністративного права, між ними існує різниця. Її можна побачити, досліджуючи структуру банківського правовідношення та підстави його виникнення.

Загальновизнаним для юристів є положення, що підставами виникнення правовідносин є норми права та юридичні факти. Саме на нормах банківського права як системній першооснові ми акцентуємо увагу в цій статті. Виходячи з наведених теоре-

тичних положень, можна вважати, що підставами банківських правовідносин можуть бути: 1) норми права, встановлені законами в різних галузях права; 2) договори та інші правочини, коли йдеться про взаємовідносини банків зі своїми клієнтами; 3) нормативно-правові акти Національного банку України, які видаються у формі постанов Правління Національного банку, а також інструкцій, положень, правил, що затверджуються постановами Правління Національного банку. Причому Національний банк України (далі – НБУ) є особливим центральним органом державного управління, котрий здійснює адміністративне управління діяльністю банків із питань, віднесених до його повноважень, які є обов'язковими для органів державної влади, органів місцевого самоврядування, юридичних і фізичних осіб; 4) правомірні дії суб'єктів по дотриманню банківських правил і виконанню адміністративних приписів НБУ.

Кожна підстава не є унікальною сама по собі, проте їхнє поєднання робить їх такими. Договори можуть мати місце виключно за юридичної рівності сторін. Здебільшого вони самі є джерелом правового регулювання. Такий підхід є характерним для цивільно-правового регулювання відносин. Водночас адміністративне керування НБУ передбачає існування між сторонами відносин субординації, їхньої взаємної нерівності. У національному законодавстві вказаний інститут управління називається банківським регулюванням і наглядом. Банківське регулювання є однією із функцій НБУ, що полягає у створенні системи норм, які регулюють діяльність банків, визначають загальні принципи банківської діяльності, порядок здійснення банківського нагляду, відповідальність за порушення банківського законодавства. Під банківським наглядом розуміють систему контролю й активних впорядкованих дій НБУ, спрямованих на забезпечення дотримання банками та іншими особами, стосовно яких НБУ здійснює наглядову діяльність із метою забезпечення стабільності банківської системи та захисту інтересів вкладників і кредиторів банку (ст. 1 Закону України «Про Національний банк України») [9]. Наведене дозволяє зробити проміжний висновок про те, що підставами виникнення банківських правовідносин є норми, притаманні як приватному, так і публічному праву, проте такий спектр підстав виникнення банківських правовідносин потребує чіткого розмежування.

У цивільному праві законодавець проводить лінію розмежування за допомогою ч. 2 ст. 1 ЦК України, де підкреслює, що до майнових відносин, заснованих на адміністративному або іншому владному підпорядкуванні однієї сторони другій, а також до податкових, бюджетних відносин цивільне законодавство не застосовується, якщо інше не встановлено законом. Водночас у ч. 5 ст. 4 ЦК України зазначено, що органи державної влади України, органи Автономної Республіки Крим можуть видавати нормативно-правові акти, які регулюють цивільні відносини, лише у випадках і в межах, встановлених Конституцією України та законом. Таким є загальний підхід до актів цивільного законодавства України. Застосувати його до банківських правовідносин можна на прикладі ч. 2 ст. 1067 ЦК України, згідно з якою банк зобов'язаний укласти договір банківського рахунка із клієнтом, котрий звернувся із пропозицією відкрити рахунок на оголошених банком умовах, що відповідають закону та банківським правилам. Банк не має права відмовити у відкритті рахунка, вчиненні відповідних операцій, які передбачені законом, установчими документами банку та наданою йому ліцензією, однак існують винятки: коли банк

не має можливості прийняти клієнта на банківське обслуговування або якщо така відмова допускається законом або банківськими правилами. Причому у разі необгрунтованого ухилення банку від укладення договору банківського рахунка клієнт має право на захист [10]. Так, по захист свого порушеного права звернулося до суду ТОВ «Аурум Транс» із позовом про спонукання ПАТ «Креді Агріколь Банк» до укладення договору про відкриття поточного рахунку та здійснення операцій із розрахунково-касового обслуговування за допомогою платіжних інструментів відповідно до вимог законодавства. Позов мотивовано відмовою банку у відкритті відповідного рахунку без зазначення причини відмови (Постанова Верховного Суду від 30 серпня 2018 р. № 910/22248/17) [11]. Суд відмовив у задоволенні позову, посилаючись на ст. 64 Закону України «Про банки і банківську діяльність» і ст. 11 Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення», якими передбачено право на відмову у відкритті поточного рахунку [12; 13]. Варто зауважити, що згідно зі ст. 64 Закону України «Про банки і банківську діяльність» на банки покладено обов'язок проводити ідентифікацію та верифікацію клієнтів відповідно до вимог законодавства України. Тобто процедура ідентифікації та верифікації клієнтів створені з метою захисту всіх членів суспільства. Ч. 6 цієї статті банку надано право відмовлятися від встановлення (підтримання) договірних відносин, а у разі існування договору – шляхом розірвання договірних відносин, в окремих випадках відмовляти у проведенні фінансової операції, якщо банк встановив клієнту неприйнятно високий ризик внаслідок процесу його оцінки чи переоцінки. Аналогічні вимоги законодавства встановлені Законом України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення», зокрема ст. 11 передбачає, що оцінювання ризиків клієнтів здійснюється суб'єктом первинного фінансового моніторингу. Суб'єкт первинного фінансового моніторингу (до яких належать і банки) має право відмовитися від встановлення (підтримання) ділових відносин у разі не надання клієнтом необхідних для вивчення клієнтів документів чи відомостей або встановлення клієнту неприйнятно високого ризику за результатами оцінки чи переоцінки ризику (ч. 1 ст. 10 Закону). Таким чином, з урахуванням приписів ст. 10, 11 Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» та ст. 64 Закону України «Про банки і банківську діяльність», якою встановлено право банку на односторонню відмову від договору із клієнтом, як спеціальних законодавчих норм, слід зробити висновок, що банк прямо наділений правом відмовитися від ділових відносин із клієнтом із неприйнятно високим ризиком.

Ми бачимо приклад, як публічно-правова складова частина впливає на приватно-правові відносини в реальному житті та як тонко проведена межа у системі цивільного права з її загальними та спеціальними нормами щодо публічної складової частини.

Стосовно адміністративної частини банківських правових відносин показовими є норми ст. 63 та 61 Закону України «Про Національний банк України» та ст. 66 Закону України «Про

банки і банківську діяльність», згідно з якими державне регулювання діяльності банків здійснюється НБУ у двох формах: у формі адміністративного регулювання й у формі індикативного регулювання як безпосередньо, так і через створений ним орган банківського нагляду.

Адміністративне регулювання включає в себе реєстрацію банків і ліцензування їхньої діяльності; встановлення вимог та обмежень щодо діяльності банків; застосування санкцій адміністративного чи фінансового характеру; нагляд за діяльністю банків. Індикативне регулювання включає в себе, відповідно, встановлення обов'язкових економічних нормативів; визначення норм обов'язкових резервів для банків; встановлення норм відрахувань до резервів на покриття ризиків від активних банківських операцій; визначення процентної політики; рефінансування банків; кореспондентських відносин; управління золотовалютними резервами, включаючи валютні інтервенції; операцій із цінними паперами на відкритому ринку; імпорту й експорту капіталу. Слід також додати, що Національний банк не має права вимагати від банків виконання операцій та інших дій, не передбачених законами України та нормативними актами Національного банку, а органам державної влади й органам місцевого самоврядування забороняється будь-яким чином впливати на керівництво чи працівників банків у ході виконання ними службових обов'язків або втручатися у діяльність банку, за винятком випадків, передбачених законом (ч. 4 ст. 5 Закону України «Про банки і банківську діяльність»).

Уявити собі міру присутності в банківських правовідносинах адміністративно-правової складової частини можливо на прикладі взаємовідносин між різними філіями одного банку. Філії не є юридичними особами (ч. 3 ст. 95 ЦК України) і тому не мають право укладати між собою цивільно-правові договори. Виникає питання: чи означає такий підхід законодавця, що в них взагалі немає права передавати один одному грошові кошти на умовах повернення у відповідний строк? Відповідь: ні, не означає. Це звичайна позика на відповідний строк, за винятком того, що позикою передача грошових коштів у такому разі не називається, оскільки надають її філії одного банку. Суперечності немає. Це не цивільно-правовий правочин, адже самостійними суб'єктами цивільних правовідносин вони не виступають, проте вони є самостійними суб'єктами банківських правовідносин у частині їхньої адміністративно-правової складової частини. Таким чином, у межах адміністративного права втілюється повноцінна зобов'язальна конструкція. Підставою для неї є не договір позики, а підзаконні акти НБУ й односторонні, адміністративні розпорядження уповноважених органів банку, які не потребують згоди чи будь-якого іншого прояву волі тих, хто видає, і тих, хто отримує.

Адміністративні банківські норми не можуть визначати цивільні права й обов'язки, і навпаки, норми цивільного права не можуть визначати зміст банківських технологій і відповідні об'єктивні наслідки. Наприклад, необхідність дотримання економічних нормативів не може бути підставою для порушення банком своїх зобов'язань за договорами – з одного боку, а з іншого – банк не може бути притягнутий до цивільно-правової відповідальності, якщо відмовиться виконати платіж на підставі неправильно оформленого платіжного доручення свого клієнта.

Таким чином, необхідно зробити важливий висновок, що правила здійснення банківських операцій, тобто адміністративні норми, які є підставами банківських правовідносин,

і відповідні норми цивільного законодавства, які регулюють банківську діяльність, не пов'язані один із одним. Адміністративні та цивільні правовідносини в межах банківських правовідносин не мають загальних підстав. Вони існують у симбіозі. Іншими словами, незважаючи на те, що, з одного боку, підстави для виникнення, зміни або припинення банківських правовідносин є гетерогенними, з іншого – вони є взаємодоповнювальними, а це, у свою чергу, робить право цілісним явищем. Відповідно, поділ права на приватне та публічне є необхідним лише на теоретичному рівні.

Саме такого висновку, але на рівні теорії права дійшли відомі вчені М.Г. Матузов і О.В. Малько. Висвітлюючи питання щодо приватного та публічного права, а також розглядаючи його через призму історії, теоретики права зазначають, що приватне право не може існувати без публічного. Останнє має за мету охороняти та захищати перше. У загальній правовій системі вони тісно взаємопов'язані, і їхнє розмежування деякою мірою умовне [14, с. 357–362].

Відповідно, норми права (незалежно від того, належать вони до приватного або до публічного права) виступають як правовий зв'язок на шляху виникнення будь-яких, у т. ч. і банківських правовідносин, проте слід згадати відомого теоретика С.С. Алексєєва, котрий вказував на недопустимість піддаватися ілюзії, що можуть існувати правовідносини, які виникають нібито «безпосередньо із закону». Він стверджував, що «жоден юридичний наслідок безпосередньо із норми права не випливає. Тут всюди необхідними є юридичні факти – конкретні життєві обставини, передбачені юридичними нормами» [8, с. 163–164]. Виникає питання, як впливає висновок про існування принципу правового симбіозу (співіснування) на вчення про юридичні факти в цивільному праві?

Юридичні факти не є елементом правовідносин, але тісно з ними пов'язані. Без юридичних фактів, навіть за наявності правових норм, виникнення правовідносин неможливе. Цивільне законодавство містить перелік юридичних фактів, що є підставою виникнення, зміни або припинення цивільних правовідносин (ст. 11 ЦК України). З урахуванням цього юридичні факти класифіковані на певні види. За вольовою ознакою юридичні факти поділяються на дії та події. Юридичні дії поділяються на правомірні та неправомірні, причому обидва види дій можуть бути підставою виникнення, зміни або припинення цивільних правовідносин. У свою чергу, правомірні дії поділяються на юридичні акти – дії, спрямовані на досягнення правового результату, і юридичні вчинки – дії, які спричиняють правові наслідки незалежно від спрямованості волі учасника цивільних відносин. Основне значення серед правомірних дій мають саме юридичні акти. Серед них розрізняють кілька самостійних видів: правочини; рішення суду; акти органів державної влади й органів місцевого самоврядування. Як приклад таких актів у банківських правовідносинах слід навести видачу ліцензії.

Виходячи з розглянутого вище принципу правового симбіозу та з позиції цивільного права, визнати наведені юридичні факти юридичними діями, на нашу думку, не можна. Надання ліцензії або винесення судового рішення з погляду адміністративного права мають якість дій (прояв волі). За допомогою цих дій суб'єкти управління реалізують свої повноваження щодо підпорядкованих суб'єктів (адміністративний підхід), однак із позиції цивільного права вищезазначені дії є суто юридичними подіями. Дія – об'єкт адміністративних правовідносин не може

бути дією як підставою цивільних правовідносин. Загальних елементів структури – об'єктів, суб'єктів, змісту та підстав виникнення – зазначені правовідносини мати не можуть. По-перше, це пов'язано з тим, що суб'єкт управління, який здійснює адміністративний акт, суб'єктом цивільних правовідносин не є і не може ним бути, тому що порушується принцип юридичної рівності, у зв'язку з чим його воля не має цивільно-правового змісту. По-друге, формальні ознаки таких дій не мають цивільно-правового значення. Коли сторони укладають договір, виконуючи конклюдентними діями умови оферти, то такі дії і сам договір як явище об'єктивної дійсності мають юридично значущі цивільно-правові ознаки. І самі дії, і їхній результат лежать у площині цивільно-правового простору. Те саме можна сказати про дії по виконанню зобов'язань, коли їхня цивільно-правова значимість виходить із необхідності дотримання відповідної послідовності у виконанні умов зазначених у договорі зобов'язань. Зовсім інакше виглядає ситуація, коли видається ліцензія або приймається судове рішення. Відповідні дії державних органів становлять послідовне провадження адміністративних процедур. Згадаємо судові рішення – всі дії та їхній порядок кодифіковані та регламентуються процесуально-правовими нормами. У разі з ліцензією ліцензійні органи своїми діями виконують адміністративні приписи, порушення яких можна оскаржити в суді. Ані послідовність подібних дій, ані їхні юридично значимі ознаки, що дозволяють ставити питання про їхню законність, у цивільному праві не мають значення. Ефект від настання правового результату проявляється у цивільно-правовому просторі як подія (що не залежить від волі учасників цивільного обороту), яка і є підставою цивільного правовідношення. До речі, у класифікації юридичних фактів, наведений відомим цивілістом Г.Ф. Шершеневичем, адміністративні акти відсутні [15, с. 59].

Висновки. Однією з особливостей, притаманних банківським правовідносинам, є взаємодія адміністративних і цивільно-правових норм права. Адміністративні та цивільні правовідносини у сфері банківської діяльності не мають загальних або спільних підстав. Вони існують у правовому симбіозі. Категорії «банківські правовідносини» притаманне відповідне юридичне значення як у сфері публічного права, так і у сфері приватного права. Під час розгляду окремих питань і вирішення конкретних проблем, що виникають у практичній діяльності в банківській сфері, необхідно насамперед звертати увагу на те, до якої сфери права належать правовідносини (публічно-правової або приватно-правової) і який зміст вкладається законодавцем або судовою практикою у відповідну категорію.

Беручи до уваги принцип правового симбіозу та спираючись на чинну в доктрині цивільного права класифікацію юридичних фактів, не можна визнати правильним із погляду цивільного права твердження, що видача ліцензії Національним банком України є юридичною дією. З позиції цивільного права вищезазначена дія є суто юридичною подією. Дія, що є об'єктом адміністративних правовідносин, не може бути дією, яка виступає підставою виникнення зміни або припинення цивільних правовідносин.

Література:

- Правова доктрина України : у 5 т. Т. 3 : Доктрина приватного права України / Н.С. Кузнєцова, С.О. Харитонов, Р.А. Майданик та ін. ; за заг. ред. Н.С. Кузнєцової. Харків : Право, 2013. 760 с.
- Романюк Я.М. Застосування цивільно-правових норм у цивільному судочинстві України (питання теорії і практики) : монографія. Київ : Ін Юре, 2016. 536 с.
- Цивільне право України. Загальна частина : підручник / за ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнєцової, Р.А. Майданика. Київ : Юрінком Інтер, 2010. 976 с.
- Харитонов С.О., Харитонova О.І. Цивільні правовідносини : монографія. Одеса : Фенікс, 2011. 456 с.
- Мельник Р.С. Загальне адміністративне право в питаннях і відповідях : навчальний посібник. Київ : Юрінком Інтер, 2019. 308 с.
- Музика-Стефанчук О.А., Ковалко Н.М. Українсько-Європейській досвід розрахункових відносин: сучасний рівень та перспективи розвитку. *Actual problems of economics*. 2016. № 12 (186). С. 322–329. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ape_2016_12_37.
- Безклубий І.А. Банківські правочини : монографія. Київ : Видавничий Дім «Ін Юре», 2007. 456 с.
- Алексеев С.С. Общая теория права: курс лекций : в 2 т. Москва : Юрид. лит., 1982. Т. 2. 360 с.
- Про національний банк України : Закон України від 20 травня 1999 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text>.
- Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.
- Постанова Верховного Суду від 30 серпня 2018 р. № 910/22248/17. Довідка за результатами вивчення судової практики вирішення спорів, пов'язаних із застосуванням банківського законодавства за період 01 січня 2018 р. по 30 листопада 2018 р. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/Dovidka_banki_2.pdf.
- Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07 грудня 2000 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>.
- Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення : Закон України від 06 грудня 2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>.
- Теория государства и права. Курс лекций / под ред. Н.И. Матузова и А.В. Малько. Москва : Юристъ, 1997. 672 с.
- Шершеневич Г.Ф. Учебник русского гражданского права (по изданию 1907 г.). Москва : Фирма СПАРК, 1995. 556 с.

Panova L. Banking legal relations: private law and public law aspect

Summary. The article is devoted to the study of the category of “banking legal relations”. This category is treated differently in the scientific literature. The interaction of administrative and civil legal norms of law is one of the features that is characteristic of banking legal relations. In the process of legal regulation, they perform various tasks. The author considers two issues: firstly, the sources of banking legal relations and secondly, the doctrine of legal facts. The article reveals the process of influence of the norms of public law on the private law component in the banking sector. It is proved that the administrative norms of banking law cannot determine civil rights and obligations. A similar situation is developing in relation to the norms of civil legislation. They cannot determine the content of banking technologies and objective consequences. It is concluded that the foundations of banking legal relationships are not related to each other. They are heterogeneous. Within the framework of banking legal relations, administrative and civil legal relations have no common grounds. They exist in a legal symbiosis. The category “banking legal relations” has a certain legal meaning, both in the field of public law and in the field of private law. They are unique. When solving specific problems that arise in practice in the banking sector, it is necessary to pay attention

to which area of law the legal relationship belongs to (public law or private law) and what content was put into this category by the legislator or judicial authorities. Taking into account the principle of legal symbiosis, the article analyzes the classification of legal facts existing in the doctrine of civil law. A number of criticisms have been voiced. The author argues that an administrative act, which is considered an action, in accordance with the modern doctrine of the system of legal facts in the civil law cannot be such. From the standpoint of civil law, such an action is exclusively an event. An action that is the object of administrative legal relations cannot be an action that is the basis for the emergence, change or

termination of civil legal relations. An administrative act can rank among the legal facts of civil law only as an event. The main significance of this conclusion lies in the need to revise the doctrine of legal facts. In turn, the legal facts and legal norms that give rise to banking legal relations are aimed at regulating human behavior and cannot leave aside human nature and the requirements of society as a whole. The effectiveness of legal norms is measured by the criterion of the ability to lead public relations to positive results.

Key words: bank, banking legislation, banking legal relations, interaction of public and private law, grounds for the emergence of banking legal relations, legal fact.